

zijn waarde miskend worden, want ideale betekenis heeft het niet.

En daartegenover belijden wij nu, dat het geestelijke leven in Adam bij zijn schepping organisch één met zijn natuur was; dat de zonde de werking van dit organische bestaan in zijn tegendeel deed omslaan; en dat het toen een tweeledige genade Gods was, die intrad, enerzijds de *gemeene genade* om de doorwerking van dit verderf in dood en ellende, te stuiten, en anderzijds de *particuliere genade*, die het organisch bestaan van den mensch weer recht kwam zetten, *potentieel* in de wedergeboorte, en *actu* (of daadwerkelijk) voor een deel nu reeds in bekeering en heiligmaking, en eenmaal volheid in de heerlijkheid. Dien-tengevolge staat *beide* én het kerkelijk én het buitenkerkelijk leven voor ons onder de inwerking der reddende genade. Wat enerzijds aan *burgerlijk* goed en anderzijds aan *saligmakend* goed uitkomt, danken we *beide* malen aan de ontfermingen onzes Gods; en we belijden dat Hij in *beide* zoekt de verheerlijking van zijn eigen naam en de handhaving van zijn eigen werk tegenover Satan.

Hierdoor verkrijgt het buitenkerkelijk leven van de eene zijde zelfstandige beteekenis, eigen eere, eigen doel en bestemming, en is het toch anderzijds met het kerkelijk leven onder éénzelfde gezichtspunt opgenomen, als uit één bron afgeleid, het een op het ander inwerkend, en in laatste einddoel op éénzelfde wit, in den triomf van God tegenover Satan gericht. Niet, dit erkennen we zonder aarzeling, alsof steeds van Gereformeerde zijde deze meer juiste blik op het leven geslagen was. Door spiritualistische eenzijdigheid zijn velen ook onder ons, zij het al op andere wijze dan Rome, vaak in een den blik benevelend dualisme vervallen, en hebben zich hooghartig tegen het werk Gods in de wereld overgesteld. Maar dit mag aan onze belijdenis niet toegerekend. Dit Dualisme toch is niet *uit*, maar *tegen* onze belijdenis. Bij het opkomen van het Calvinisme valt deze enghartige mijding der wereld alleen bij de Dooperschen, maar niet bij de echte Calvinisten te bespeuren. En nu thans het stof weer van deze belijdenis werd afgeblazen, is aanstonds weer de ons oorspronkelijk eigene levens- en wereldbeschouwing teruggekeerd, en heeft gelijktijdig weer van meer dan één zijde de voorliefde voor het eeren en van de particuliere én van de gemeene genade haar kracht betoond, theoretisch in de leer, en niet minder praktisch in ons optreden.

„Mede gezet in den hemel“.

En heeft ons mede opgewekt, en heeft ons mede gezet in den hemel in Christus Jezus.
Efeze 2: 6.

Wondere woorden zijn het, die Jesus' apostel naar Efeze schreef: „Ons heeft God mede gezet in den hemel in Christus“.

„Mede levend gemaakt“, waar hij eerst van spreekt, denkt men dan nog te kunnen verstaan. Dat sloeg dan, zoo denkt men, op Paulus zelf en op de bealst bekeerde Efeziërs. Die immers waren van dood levend geworden; die had God levend gemaakt.

En zoo ook, als er volgt: „God heeft ons mede opgewekt“, dan leest men daar bijna hetzelfde in. „Opgewekt“ wordt dan verstaan van de „bekeering“. En zoo konden Paulus en de echte kinderen Gods te Efeze gezegd worden „opgewekt“ te zijn uit den geestelijken dood. Met dit „mede levend gemaakt“ en „mede opgewekt“ wist men dus nog weg.

Dat was demoods te verstaan. Maar als er nu volgt: „Ons heeft Hij mede gezet in den hemel in Christus“, dan raken verreweg de meesten openen het spoor bijster. Of zat Paulus die dit schreef niet nog in levenden lijve hier op aarde gevangen in den kerker, en waren de Efeziërs aan wie hij schreef, niet nog ingezet in de bloeiende stad van Diana? En wat zin had het dan, dat de apostel schreef: „Ons heeft Hij mede gezet in den hemel“?

Als er stond: „Ons zal Hij eens met Christus in den hemel zetten“, verviel natuurlijk elke bedenking. Maar dat staat er niet. Er staat: „Hij heeft ons mede gezet in den hemel“.

En hoe kon dit waar zijn van personen, voor hun dood, die nog aan deze zijde van het graf hun pelgrimstrete vervolgd?

Want wel heeft men deze uitdrukking pogen te vergeestelijken en overdachtelijk te duiden.

Mede gezet in den hemel, wilde dan zeggen, dat niet wij, maar *onze gedachten*, veelvuldig in den hemel bij Christus waren. Er was dan mede gemeend, dat we onzen schat, ons ideaal, de eifenis onzer hope niet meer op aarde in het zinnelijk en zienlijk goed, maar in den hemel in Christus bezaten. Waar nu onze schat is, daar is ook ons hart, en waar ons hart is daar zijn we zelf. En in dien zin zou dan de apostel zijn raadselachtig woord geschreven hebben: „Hij heeft ons mede gezet in den hemel“.

Toch bevredigde die uitlegging niet. In hooge idealen zweefden ook veel ongelovige lieden, en het uitsien naar een hemelsche toekomst komt evengoed buiten de Christelijke religie voor.

Ook onder ons kon men soortgelijke taal, tot voor korten tijd, nog in de poede van allerlei afgedoode geesten beleuisteren, die toch van het Christelijk heilgeheim niets meer verstonen.

Die spraken en zongen ook van „hemelzin“ en „hemelsche gedachten“, en toch hoorde elk kind van God terstond aan hun taal, dat ze vreemdelingen waren in het geestelijke Jeruzalem.

De taal van den apostel was veel te krachtig en kernachtig, te warm en te doordringend, om op zoo zouteloze wijze verwaterd te worden.

Er stond niet, dat wij aan den hemel dachten, of met onze gedachten in den hemel indrongen, maar er stond heel anders, dat God Almachtig *ons mede levend gemaakt, mede opgewekt, en mede ingezet heeft in den hemel in Christus*.

Er was alsoo geen sprake van iets dat in ons omging of uit ons voortkwam, maar van iets dat God gedaan had.

Sprake van een werk van Goddelijke *almachtigheid*.

Van een werk van almachtige *genade*. Ook stond er niet: „Hij heeft ons levend gemaakt, en opgewekt, en in den hemel gezet, maar er stond bij: Hij heeft ons mede opgewekt, en ons mede gezet in den hemel.“

Mede? Met wien? En dan kan er geen ander antwoord volgen, dan: *Met Christus* opgewekt, en *met Christus* in den hemel gezet.

En zoo blijkt dan ook hieruit dat de zin een heel andere moet zijn.

Toen God Christus uit de dooden opwekte, toen heeft Hij in die opwekking van Christus ons tegelijk mede opgewekt.

En zoo ook, toen Hij Christus verhoogd heeft aan zijn rechterhand in den hemel, toen heeft Hij in die hemelvaart van Christus ons tegelijk mede doen opvaren, en ons mede gezet met Christus aan zijn rechterhand.

Een uitspraak, die natuurlijk niet beperkt mag worden tot Paulus zelf en die enkele Efeziërs, maar gansch algemeen op alle Gods verkorenen van toen en van nu doelt.

God heeft in Christus' opwekking al zijn verkorenen „mede opgewekt“, en in Christus' verhoging aan zijn rechterhand, al zijn verordenden ten leven „mede gezet in den hemel“ in hem.

Alsoo is hier niet van gedachte of overlegging of voorstelling onzerzijds sprake, maar van een *diep mysterie* onzes Gods.

Het geldt hier de *mystieke unie* van alle echt geloovigen met Christus als hun Hoofd.

Een mystieke unie, die niet een inbedding van ons hart of een phantasie van menselijke dweepsucht is, maar een *werkelijk iets*, dat God bestelde en schied; dat er was eer wij er waren; en dat niet wij verzuimen of tot stand brengen, maar heel ons bestaan en onze levenspositie van onze eeuwige toekomst beheerscht.

Die mystieke unie met Christus is in den meest stelligen zin een *daadaak*. Zij is het waaruit het *Lithaam Christi* ontstond, waarin Gods kind wordt ingelijfd.

Het is een vereeniging, een saambinding, gelijk alleen God kan saambinden, want juist in dat wondere mystieke saambinden komt zijn almachtigheid als God uit.

Zulk een mystieke saambinding is het, die in uw lichaam al de deelen er van saambindt, waarom dan ook *ontbinding* volgt, zoodra de mystieke unie tusschen uw ziel en uw lichaam ophoudt.

Zulk een mystieke saambinding is er in het huwelijk, is alle betrekking des bloeds en der maagchapp.

Zulk een mystieke saambinding is er als millicoenen één natie, één volk vormen, en door één nationale aandrif bewogen worden.

En zulk een mystieke saambinding is er ook van geslacht op geslacht, al de eeuwen door, als ik schuld krijg van een man in het Paradijs, dien ik nooit zag of kende, of ik schuld maak voor volgende nageslachten, tot in het derde en vierde geslacht, en van wie daarna komen.

Zoo is die wondere Goddelijke saambinding, die heel de schepping en in die schepping alle leven saambondt.

Evenals God in het firmament alle zonnen en sterren door maat en afstand en gewicht en snelheid van wenteling tot één levend en toch vast ineengesloten samenstel ineenklonk, zoo is het diezelfde God die even wonderbaar allerlei stofelijke en geestelijke saambinding onder menschen en tusschen menschen tot stand brengt. Die saambindingen vormen altoos een soort *unie*, en die unie is altoos *mystiek*, zoo mystiek dat niemand ze u verklaren kan.

En onder alle deze nu is het allerwonderbaarste en allerheiligste die hoogste *mystieke unie*, die God tusschen Christus en zijn volk ingezet heeft en die tot product gaf: het *mystieke lithaam* van Christus, waarvan hij het Hoofd is en waarvan wij de leden zijn.

Die mystieke unie nu *maakt* ons met Christus één. Niet van gedaante maar in ons wezen zelf. Nog alleen in de ordinantie reeds in kiem, ook reeds voor het geloofsbestuif, of eindelijk in algeheele vervulling. Dat zijn de graden waarin die mystieke unie uitkomt. Stadien van werking. Maar de zaak is er. *Ze is in God*. Nog eer de Zone Gods het vleesch aannam. En nu Christus in den hemel gezet is, nu is ze in hem.

Zoo zijn wij, krachtens die mystieke unie, waar Christus is, en niet wij alleen, maar evenzoo het zaad der kerk, dat nog geboren moet worden.

Allen in Christus, krachtens die wondere mystieke unie die God tusschen hoofd en leden gelegd heeft.

En in dien zin zijn wij mede opgewekt, toen Christus opgewekt is, en mede opgevaren, toen hij opvoer, en mede gezet in den hemel, toen hij gezet is aan Gods rechterhand.

Stel eens, dat ten dage van den Zondvloed, God Noach en zijn gezin niet gered, niet in de arke opgenomen, en niet op de herwonnen aarde had gezet, zoudt gij dan zelf ooit geleefd, ooit bestaan hebben?

Natuurlijk niet.

En is het dan niet stiptelijk en letterlijk waar, dat God, toen Hij Noach zedde, ophef in de arke, en weer op de aarde zedde, Hij tegelijk *mede gered*, mede in de arke *opgenomen*, en mede op deze aarde *gezet* heeft, niet overdrachtelijk, niet geestelijk, maar organisch zoo stellig mogelijk? En zelfs meer nog naar wat het *lithaam* aangaf dan wat aangaf de ziel.

Gij zijt dus in mystiek genealogische unie met Noach verbonden; en daarom zijt ge krachtens die mystieke unie met Noach en in Noach gered, evengoed als ge krachtens uw mystieke unie die u met Adam verbond, met Adam en in Adam in de schuld zijt gezet.

En op soortgelijke wijze nu, maar nog veel wonderbaarder, zijt ge dan ook Christus, en krachtens die mystieke unie met Christus, mede opgewekt toen hij opstond, en mede opgevaren in den hemel, toen hij ten hemel opvoer.

Die mystieke unie teekent de Schrift u de eene maal als hand tusschen rank en wijnstok; dan als saamvoeging van leden onder één hoofd tot één lichaam; dan weer als het zijn van één plante met Christus; of als het saamvoegen van geestelijke steenen tot een geestelijk huis, een woonstede Gods in den Geest.

Doch onder wat vorm of beeld ook ingeleid, die mystieke unie komt van God, niet van u. Niet gij gaat naar Christus, om voorts u aan hem aan te sluiten; maar God maakt u één met hem, lijft u in hem in, en voor zijn eigen aanschouwing en naar zijn alle eeuwigheid doordringende ordinantie, beheerschte die mystieke unie uw toekomst reeds nog eer ge het aan zijn hadt, ontvangen.

Ten slotte komt dat dan wel uit, en treedt wel naar buiten, en dan merkt gij het, en anderen merken het in u en aan u, en ge krijgt mystiek liekdegevoel in uw hart, en mystiek gemeenschapsbesef in uw bewustzijn, en dan

weet ge dat ge in Christus ingelijfd zijt, en beantwoordt de mystieke liefte *waer stel* aan de mystieke unie, waarin God u met Christus besloot.

Maar uitgangspunt en hoofzaak blijft toch altoos, niet uw gevoel en uw besef er van, maar de daad van Gods almachtige genade; mystiek in Christus, om straks op aarde in de wedergeboorte uit te komen.

Die genade klonk u aan Christus.

Zoo opgevat waart ook gij in Christus besloten toen hij op Golgotha stierf.

Maar zoo waart ge dan ook in hem toen hij opstond ten derde dage en straks opvoer naar de rechterhand des Vaders.

En op dien grond moogt ge met den apostel jubelen, dat ge, mystiek-organisch, op Golgotha mede stierft toen Jezus stierf, maar dan ook mede opstond toen Jezus opstond, en zoo ook met Christus en in uw Heiland mede gezet zijt in den hemel bij God.

Amsterdam, 7 Mei 1897.

Register op E Voto.

Overmits thans tot het afdrucken van het Register moet worden overgegaan, zij het ons vergund de Abonnenten op de *Herant*, die zulk een Register tegen den prijs van f 0.75 verlangen te ontvangen, uit te noodigen, dit bedrag ten spoedigste over te zenden.

Er kan geen zekerheid geboden worden, dat anders nog exemplaren beschikbaar zullen zijn.

De taal van den Statenbijbel.

Aan de stedelijke Universiteit van Amsterdam is de heer J. Heinsius gepromoveerd met een dissertatie over de *Taal van den Statenbijbel*, voor wat aangaat de *klank- en verbuigingsleer*.

Zij zag het licht bij P. Noordhoff te Groningen, en we stellen ons niet anders voor, of de degelijke theologen onder ons zullen er prijs op stellen deze handleiding te bezitten.

Niet, men versta ons wel, alsof dit stuk van gedeeleerden aard of inhoud ware. Het is een puur philologische studie.

Noch om de Heilige Schrift, noch om haar overzetting is het den schrijver te doen; wat hem alleen interessert is de betekenis van de uitgave dezer Overzetting gehad heeft voor de kennis en ontwikkeling van onze Nederlandsche schrijftaal. Tweeërlei onderzoek is ten deze aan de orde: 1°. naar de kennis van de taal dier overzetting zelf, en 2°. naar den invloed dien deze overzetting op de vervorming en verworping van onze Nederlandsche schrijftaal geoeft heeft.

Voorhands laat hij echter dit tweede punt nog rusten, en bepaalt zich hier uitsluitend tot het onderzoek, welke regelen voor klank en verbuiging door de overzetters gevolgd zijn, en in hoeverre deze afwijken van de regelen die destijds bij Marnix en andere goede scribenten golden.

Ook zoo echter was deze studie voor een student reeds omvangrijk genoeg, en mag hem de lof niet onthouden worden, dat hij dit eerste deel van het onderzoek met een ijver en nauwkeurigheid en helderheid volbracht heeft, die hem aanspraak geven ook op onzen dank.

Want wel is zelfs dit eerste deel van de taak hiermede nog lang niet afgewerkt, en zou er reeds voor de buigingsleer nog veel aan zijn toe te voegen, om eerst daarna tot het hier vooral zoo ingewikkeld syntactisch onderzoek over te gaan.

Maar op zich zelf is het prijelijk, dat de geachte schrijver liever een stuk *goed*, dan *alles slordig* gegeven heeft.

Ook zij nog opgemerkt, dat hij de Kanteekeningen, Inleidingen, enz. niet in zijn onderzoek opnam, en evenzoo niet op de apocryfe boeken lette, maar zich uitsluitend tot den tekst der Heilige Schrift bepaald heeft. Iets wat bij het syntactisch onderzoek natuurlijk niet zou kunnen, overmits uit syntactisch oogpunt de Kanteekeningen veel vrijer gesteld zijn, dan de aan den oorspronkelijken tekst gebonden Schriftvertaling zelf; maar wat wel geoorloofd was bij de klank- en verbuigingsleer, overmits de voorraad stof in den tekst voldoende was, om een oordeel te vellen, en aangenomen mag, dat vooral in den tekst groote nauwkeurigheid door de vertalers en revisors is aangewend.

Ook in dezen beknopten vorm is intusschen deze studie uitermate zeer belangrijk, niet voor den gewonen leek, maar wel voor den degelijken theologant, die er prijs op stelt, om de oude Statenoverzetting niet te lezen als een soort bedorven of nog ongereed Nederlandsch, waar hij naar willekeur van maakt wat hem goed dunkt, maar als een overzetting, die ook in de taal naar vaste, wel doordachte regelen is uitgevoerd, en in die taalregeling een nieuw bewijs levert van den degen wetenschappelijken zin en den heiligen ernst, waarmee de overzetters hun hoogst moeilijke taak waarnamen en voltooid hebben.

Wie thans Nederlandsch schrijft, en in allerlei grammatica en woordenboek zijn taal gevormd en gereed voor zich vindt liggen, kan zich ternaauwernood een denkbeeld vormen, van wat het voor onze overzetters moet geweest zijn, om schier zonder enig hulpmiddel zelve hun schrijftaal eerst vast te stellen, regelen voor het gebruik op te maken, en zonder te groote afwijking van het destijds gemeene gebruik, toch zulk Nederlandsch te schrijven als h. i. in zuiverheid van taal waarborg was om den inhoud der Heilige Schrift klaar en duidelijk voor ons volk te vertolken.

En als men nu niet, welk bij uitstek gun-

stig oordeel een puur philoloog thans nog, na twee en een halve eeuw, over hun arbeid, wat dit taalgehalte aangaat, veit, dan wordt men opnieuw met eerbied vervuld voor den ernst en de degelijkheid, waarmee onze Calvinistische vaders, ook dit deel van hun reuzentaak volvoerd hebben.

Reeds voorlang wist men, dat ze welbewust en op weldoordachte wijze waren te werk gegaan; de bekende tabellen van spelling, die nog overig zijn, bewijzen dit; maar toch is eerst door deze studie duidelijk aan het licht gekomen, hoe ver hun bemoeijing zich uitstreckte, en wat noeste vijit ook aan dit deel van hun taak besteed is.

En merkt de schrijver op, hoe de Vlaamsch-Brabantsche invloed op hun taal merkbaar is, welnu, ook dit is geheel in overeenstemming met hun levenspositie. De Reformatie was ons voornamelijk uit België toegekomen. Al onze Formulieren en Liturgische stukken bevestigen dit. En het was daarom niets meer dan natuurlijk, ten deele zelfs een eisch van recht, dat de mannen, die ons hun denkbeelden overdeden, ook invloed oefenden op de taal waarin deze denkbeelden zouden worden uitgedrukt.

Dokkum.

Niet alleen te Leiden, ook te Dokkum, is de orthodoxe kerkeraad in de Ned. Hervormde kerk daar ter plaatse, voor de vraag komen te staan, of het niet mogelijk was het niet-orthodoxe gedeelte der gemeente te bevreemden, door in één der predikantplaatsen een niet orthodox man te beroepen.

Een daartoe strekkend verzoek was ingediend, en de kerkeraad moest dus antwoorden.

Welnu, de kerkeraad heeft dan ook geantwoord, en niet geaarzeld het verzoek te wijzen van de hand.

Er zal geen Modern predikant beroepen worden.

Edoch, op wat grond wees de kerkeraad het verzoek af?

Op grond dat Gods Woord het verbood: Dat zijn overtuiging het hem onmogelijk maakte! Dat de Belijdenis het niet toelaat! Dat de eere van Christus het niet gedoogde!

Van dit alles staat in het antwoord niets. In het antwoord wordt als grond van afwijzing alleen aangegeven, dat de kerkeraad geroepen is, predikanten te beroepen *in den geest der meerderheid in de gemeente*.

Die meerderheid is niet Modern, en daarom mag er geen Modern predikant komen.

Die meerderheid is *orthodox*, en daarom moet de beroepen predikant *orthodox* zijn. Dit nu verstaan we niet.

Hieruit toch volgt, dat, naar het oordeel van dezen kerkeraad, de kerkeraad der Ned. Hervormde kerk te Amsterdam enkel Modernen moet beroepen, overmits boven allen twijfel vaststaat, dat van de 175,000 zielen dezer kerk, op verre na de helft niet orthodox is.

Doch ook het stelsel verstaan we niet.

Spreekt ge in uw kerk van de meerderheid en minderheid, wetende, dat er een Orthodoxe en een Moderne partij tegenover elkander staat, dan laat het zich hooren, dat waar maar één predikant is, naar dien regel de predikant der gemeente de meerderheid moet vertegenwoordigen.

Maar als het nu staat 2/3 Orthodox en 1/3 Modern, en er zijn drie predikanten, dan zou men zoo zeggen, dat de billijkheid juist eischte, twee Orthodoxe en één Modernen predikant te beroepen.

Zelfs op politiek gebied geeft men dit toe, waar het om de *macht* gaat.

Maar hier geldt het het kerkelijk gebied, waar het niet gaat om *macht*, maar om de *bediening* der gemeente.

Die Modernen hebben kinderen die gedoopt, die gecatechiseerd, die aangenomen moeten worden. Ze vragen om huisbezoek, om ziekenbezoek, om prediking en zoo veel meer.

En gaat het nu aan, waar men rechtens de Modernen als leden der kerk erkent en duldt en hun met stemrecht geeft, te zeggen: Gij moet u naar de meerderheid schikken, niet wat de *macht* betreft, want die berust bij den kerkeraad, en die kerkeraad is toch Orthodox, maar schikken ook in uw bijzonder religieus leven?

Ons dunkt, de tegenstrijdigheid die hier schuilt, springt in het oog.

Maar ook afgezien hiervan, welk recht hebt ge, om alsdan bij de onderscheiding tusschen *Orthodox* en *Modern* te blijven staan?

Ge zegt nog de *Gereformeerde* belijdenis te bezitten. Maar moogt ge dan de Remonstranten voor gaaf en goed verklaren, om alleen de Socinians (Modernen) buiten rekening te laten?

Er zijn onder onze Orthodoxen Gereformeerden en Ethischen, en nog verderafdoelende geesten, waarom geldt nu die indeeling niet, en wel die van Orthodoxen en Modernen?

Gevoelt ge niet, hoe heel deze grond van splitsing wilkeur en daardoor vals is?

En toch was er iets in dit antwoord, dat voor eijdelheid pleit.

Het antwoord was geheel conform het collegiale kerkrecht, dat in de Ned. Hervormde kerk heersche is.

En deze kerkeraad, onder dat kerkrecht levende, nam niet de dubbelzinnige houding aan, om er zelf onder te leven, en het nocitans in zijn antwoord aan de Modernen op zij te zetten.

Zijn antwoord was geestelijk gansch onthoudbaar, maar het was ten minste *ongewinsd*.

Verkiezing in het kerkelijk.

VIII.

Onze conclusie vloeit voort uit onze praemissen, en kan niet anders dan in dezer voege luiden: De Gereformeerde kerken hebben de regeling van de verkiezingen voor opzieners en armverzorgers in dier voege te wijzigen, dat de *gemeente zelve*, in wier *boesem* door Christus de *kerkelijke macht* is nedergelegd, haar opzieners en armverzorgers aanwijzet, opdat deze daarna door den kerkeraad, in den naam van Christus, in het ambt gezet en door stipulanten ambtelijk met de gemeente verbonden worden.

Voor zolang dit nog toeft, moeten de kerken beschouwd worden als volkomen gerechtigd, om nu reeds aan de gemeente ten deze een *meerder recht* dan in de D. K. omschreven is, toe te kennen.

De bepaling in de D. K. toch wijst een grens van machtsbevoegdheid aan. Vraag dus, dient deze grens om de machtsbevoegdheid der gemeente, of wel om de machtsbevoegdheid van den kerkeraad te bepalen?

Van het antwoord op die vraag toch hangt af, of ge uitgaat van het Gereformeerde, dan wel van het hiërarchisch kerkrechtelijk beginsel, en we verzoeken onzen lezers ten dringendste deswege over deze gewichtige vraag niet heen te lezen.

Wie heeft de D. K. vastgesteld?

Antwoord: De Synode-Nationaal.

Wat is de Synode-Nationaal?

Antwoord: Een Synode-Nationaal is een vergadering der tot onze natie behoorende Gereformeerde kerken. Die kerken zelve worden geacht, door wettige vertegenwoordiging, in de Synode aanwezig te zijn, en die Synode uit te maken.

Het is dus niet zoo, dat op deze Synode zekere hiërarchie gezegd heeft: Wij hebben de volle macht, maar van die macht zullen we een deelke, een stukke aan de gemeente afstaan.

Neen, geheel omgekeerd zijn het de kerken zelve, die op de Synode-Nationaal in haar Kerkenordening zich hebben laten bewegen, om een deel van haar machtsbevoegdheid uit te laten oefenen door den kerkeraad.

De desbetreffende artikelen van de D. K. zeggen ook niet: In geen geval mag de gemeente meer recht hebben. Maar geheel omgekeerd: In geen geval mag de kerkeraad zich een meerder deel van de uitoefening van dit recht toeigenen.

Er wordt altoos een grens niet aan de macht der gemeente, maar een grens aan de macht van den kerkeraad gesteld.

Wel staat dus vast, dat de kerkeraad niet meer voor zich mag nemen, dan de D. K. hem opdraagt, maar volstrekt niet, dat de kerkeraad zich niet met *minder* verdien mag stellen, om meer aan de gemeente over te laten.

Ja, al wil de kerkeraad zeggen: In de D. K. is mij wel het recht toegekend, om in uw naam, gemeente, de verkiezing voor u waar te nemen; maar ik zie hier van af, en zie liever, dat gij zelve dit recht weer uitoefent, dan wordt hiermede de D. K. volstrekt niet geschonden, maar nageleefd.

Als de D. K. door een derde macht aan gemeente en kerkeraad ware opgelegd geworden, dan zeer zeker zou de kerkeraad niet zoo mogen doen, zonder goedkeuring van die derde macht.

Doch nu dit niet zoo is, maar het de kerken zelve zijn, die deze D. K. vaststelden, nu kan natuurlijk de kerkeraad nooit anders dan tegenover de kerken gebonden zijn, en is hij volmaakt vrij, aan de kerken meer te laten, dan hij verplicht is.

Een kerkeraad handelt dus in het minst niet onbetamelijk, indien hij nu reeds geheel het werk der verkiezing aan de gemeente overlaat.

Hij kan de gemeente saamroepen, en de gemeente zelve in wettige vergadering, onder zijn leiding, de verkiezing laten uitrusten, gelijk het in tal van kerken metterdaad geschiedt.

Of ook, hij kan, zich formeel aan de D. K. houdende, doen, gelijk we de vorige maal mededeelden, dat te Amsterdam plaats grijpt, door feitelijk de bevoegdheid aan de gemeente terug te geven, maar formeel het artikel der D. K. na te leven.

Wat een kerkeraad alleen in geen geval mag doen, dat is, om het artikel der D. K. te rekken, en het daardoor meer te doen zeggen, dan het bedoelt.

Zoo is het b. v. rechtshennis, wanneer een kerkeraad, als er drie ouderlingen te verkiezen zijn, niet één *zestal*, maar drie *dubbelletallen* aan de gemeente voorstelt. Dit toch beperkt het recht der kerk, en tot beperking van het recht der kerk mist de kerkeraad elke bevoegdheid, overmits niet hij beschikt over de kerken, maar de kerken in Synode-Generaal bepalen wat het recht van den kerkeraad zal zijn.

Er is nog iets wat een kerkeraad niet doen mag.

Hij mag niet Art. 22 en 24 *streng*, en artikel 27 *slap* uitvoeren.

Art. 27 namelijk bepaalt:

De Ouderlingen en Diakenen zullen twee jaar dienen, en alle jaar zal het halve deel veranderd, en anderen in de plaats gesteld worden, ten ware dat de gelegenheid en het profijt van eenige Kerken anders vereischte.

Natuurlijk staat dit artikel met Art. 22 en 24 in verband.

Verleenen Art. 22 en 29 aan den kerkeraad de bevoegdheid, om de keuze der gemeente te binden, hier staat tegenover, dat Art. 27 waakt tegen de neiging die bij een kleinen kring mocht bestaan, om zichzelf in het ambt en het ambt in hun kring te houden.

Een dienst van slechts twee jaar, en de af-tredenden niet herkiesbaar. Wel het volgend jaar weer, maar niet terstond. Er staat toch uitdrukkelijk: en *ANDEREN* in de plaats gesteld worden.

Treden dus Ouderlingen en Diakenen niet in den weer onder op te nemen, namen voordrag. Juist deze beschen steeds m. Men heeft o. jaar en vier j. regel aangecon. de voordracht z. zelfs ook het. geven, dat het althans voor h. Dit nu was e.

Kiest de gem. lijk is de volle. tigd dezelfde. het ambt aan d.

De gemeente houdenheid aan. denis, geheel v.

Maar maakt. de hem bij A. voegdeheid, om was, dan natu.

keerd ook stipt. *regelen tegen n. heid*, door de plaats, en die.

Art. 22 en 24 dienst dan van baarheid van af.

Want wel i. sten ware dat d. van eenige kerl. voortreest is het *exceptie op den* het weenikieze van kerken vast.

In de tweed. zen, wat de b. ook het bijzon. beweegt.

Die *aangeleg* geen meerder

uit onze
in deze
kerken
kiezingen
der voege
in wier
ke macht
armver
arna door
Christus,
dien amb
worden
noeten de
volkomen
gemeente
in de D.

wijst een
Vrage
machtsbe
l om de
keraad te

aag toch
Gerefor
kerken
onzen
over deze
te?

al is een
thoorende
een zelve
egenvoor
te zijn,
de Synode
ij hebben
cht zullen
de ge

de ker-
Nationaal
ben laten
nachtsbe-
den ker-

de D. K.
mag de
ar geheel
de kerke-
toefening

z aan de
rens aan
eld.
kerkeraad
in, dan de
rekt niet,
inder ten
de ge-

n: In de
send, om
ting voor
van af,
die weer
e D. K.
ageleefd,
acht aan
leegde ge-
kerkeraad
dekeuring

r het de
vaststel-
nooit
gebonden
e kerken

et minst
de geheel
emeente

n, en de
g, onder
trichten,
daad ge-

aan de
de vorige
aan plaats
d aan de
meel het

er geval
der D. K.
te doen

meer een
te ver-
rie dub-
elt. Dit
niet be-
mist de
mits niet
de ker-
wat het

aad niet
reng, en

len twee
deel ver-
deld wor-
et profijt

Art. 22
kerkeraad
meente
Art. 27
kleinen
het ambt
in.

in de af-
volgend
aat toch
aals ge-

Treden dus uit een kerkeraad met zes Ouderlingen drie elk jaar af, dan heeft de kerkeraad niet het recht drie afsteden den weer onder het zetal in de voordracht op te nemen, maar moet hij zes andere namen voordragen.

Juste deze bedoeling van Art. 27 is intussen steeds miskend. Men heeft den dienst van twee op drie jaar en vier jaar gebracht. Men heeft als regel aangenomen dat de afsteden op de voordracht mochten staan. En men heeft zelfs ook het denkbeeld ingang pogen te geven, dat het beter was, de Ouderlingen althans voor hun leven aan te stellen.

Dit nu was onrecht. Kiest de gemeente geheel vrij, dan natuurlijk is de volle gemeente volkomen gerechtigd dezelfde personen telkens weer voor het ambt aan te wijzen.

De gemeente is, zoo men wil, onder goddelijkheid aan Gods Woord en de Belijdenis, geheel vrij.

Maar maakt de kerkeraad gebruik van de hem bij Art. 22 en 24 verleende bevoegdheid, om te doen wat der gemeente was, dan natuurlijk is de kerkeraad omgekeerd ook stiptelijk gebonden aan de maatregelen tegen misbruik van zijn bevoegdheid, door de D. K. hiertegenover geplaatst, en die maatregelen liggen juist in Art. 22 en 24 uitgedrukt: Geen langer dienst dan van twee jaar, en niet herkiezbaarheid van afsteden.

Wat wel is waar, staat er in Art. 27 bij: „ten ware dat de gelegenheid en het profijt van eenige kerken anders vereischt;” maar vooreerst is het duidelijk, dat hiermede een exceptie op den regel bedoeld wordt, terwijl het weerkiezen van de afsteden in tal van kerken vaste regel is geworden.

In de tweede plaats dient dan aangewezen, wat de bijzondere aangelegenheid, of ook het bijzondere profijt is, dat hiertoe beweegt.

Die aangelegenheid kan zijn: 1°, dat er geen meerder geschikt personeel is, 2°, dat een ernstig vraagstuk over meerdere jaren loopt en daarom geen wisseling van personeel gedooft en 3°, dat een bijzondere spanning in de gemeentecontinuering raadzaam maakte.

En dat profijt kan alleen zijn, dat enkele broeders zoo in bijzonderen zin gaven voor het ambt en voor de te verrichten bezigheden ontvingen, dat men ze niet zou kunnen vervangen, zonder de gemeente schade te laten lijden.

Doch dit moet dan ook aangewezen worden, en op grond van het laatste kan dan wel de enkele afsteden ouderling weer worden voorgedragen, maar wat voor hem geldt, geldt dan nog volstrekt niet voor zijn medafsteden.

Hij moge dan herkiezbaar worden gesteld, de anderen mogen dit niet.

Tenzij, en daarmede komt alles in orde, tenzij de kerkeraad, ook al houdt hij formeel Art. 22 en 24 der D. K. aan, feitelijk aan de gemeente een geheel vrije keuze geeft, door het dubbele getal uit het gros der gemeente op te maken.

Geschiedt dit, dan vervalt de klem van Art. 27. Als de deur van den stoomketel open staat, houdt de veiligheidsklep op dienst te doen.

Houdt men daarentegen de deur dicht, zoodat de gemeente niet anders doen kan dan uit een „dubbel getal” kiezen, dan komt het aan geen kerkeraad of classis toe, den veiligheidsmaatregel van Art. 27, anders dan voor de met name daarin aangewezen gevallen, buiten werking te stellen. In afwachting van de herziening der D. K. moet dus van tweeën één geschieden.

Of de kerkeraad houde zich stipt aan Art. 22 en 24, maar moet dan ook streng en onvervaardelijk Art. 27 naleven.

Of wel Art. 27 worde feitelijk opzij gezet, maar dan moet ook Art. 22 en 24 zoo worden uitgevoerd, dat de keuze der gemeente werkelijk vrij zij.

En een kerkeraad, die omgekeerd, bij Art. 22 en 24 zei: De D. K. bindt mij, ik mag en kan niet anders, — en die tegelijkertijd Art. 27 in zijn tegendeel omzette, zou noch eerlijk te werk gaan, noch het Gereformeerde beginsel van kerkrecht eeren, noch van heerschzucht zijn vrij te pletten.

De Amsterdamsche regeling schijnt ons daarom voorslaand alleszins aanbevelingswaardig te zijn.

Dan geeft men aan de gemeente weer volle, vrije keuze, en op grond hiervan behoudt men de mogelijkheid, om de gedurige wisseling van het kerkeraadspersoneel, die op zich zelf zeer ongewenscht is, te voorkomen.

Toch is ook dit nog slechts lapwerk. Uit de moeilijkheid komen we eerst, als Art. 22, 24 en 27 der D. K. en in verband hiermede ook Art. 4 en 5 principieel herzien worden, in den boven door ons aangeduiden zin.

Wat in 1619, ter wille van de Overheidsbanden en de nationale besogne nog noodig scheen, is het thans niet meer.

De Gereformeerde kerken zijn thans vrij, en kunnen zich thans zuiver, in overeenstemming met haar ierkrechtelijk beginsel, richten.

En dit nu zal niet geschied zijn, zoolang de Kerkenoording niet uitdrukkelijk bepaalt, dat de verkiezing van Dienaren, Opzieners en Armverzorgers verblijft aan de Gemeente zelve, onder leiding van den kerkeraad.

Dwang in het geestelijke.

Uit Dordrecht ontvingen we onderstaand breedvoerig, en met stukken gestaafd schrijven, dat ernstige overweging, en ook in ons blad korte bespreking vereischt.

Het ingezonden stuk luidt als volgt:

Dooggeachte Redacteur!

Mag ik een weinig van uw kostbare plaatsruimte voor het volgende verzoeken?

Op het gebied der Christelijke wezenverzor-

ging had deze dagen te Dordrecht een feit van eergerijken aard plaats, dat tot kennis van ons Christelijk, en inzonderheid van ons Gereformeerde publiek dient gebracht. Immers, dat publiek dient te weten, waarvoor het zijn liefdegaven besteedt; en diacoen en voogden dienen op de hoogte te worden gebracht, aan welke stichting, ook al staat dan in hare statuten het woord Gereformeerde, zij hunne wezen toevertrouwen.

Uit het Centraal Weeshuis „Bethel”, onder hoofddirectie van Ds. J. Eigeman, werd op staanden voet een jongeling van 13 jaar ontslagen, die van Christelijken wandel en belijdenis, naar het oordeel van Ds. Eigeman zelf, „alleszins geschikt was, om geloofsbelijdenis af te leggen”. Hij vraagt waarom? Enkel, omdat hij ter wille van conscientiebezwaren nog niet wilde aangenomen worden tot lidmaat van de Ned. Herv. Kerk”. Hij had verzocht nog een paar jaren te mogen wachten. Dit werd hem door de directie, alias Ds. Eigeman, geweigerd. Het moest nu met de „Paaschaanwijzing” van 1897 geschieden. Gosker evenwel (zoo heet de jongeling) bleef zijn bezwaren behouden en het was hem onmogelijk, om tegen zijn heldere en krachtige overtuiging in iets te beloven, waarvan hij vooraf wist, dat hij het niet mocht nakomen, en dus ook niet mocht beloven. Nu volgde oogenblikkelijk zijn ontslag. Hij moest het huis verlaten, zonder uitzet, vanwege de directie, en met inhouding van nog eenige gespaarde penningen.

Is dit niet ergelijk? Mag dit nu zoo maar, zonder eenig woord van protest van de zijde van ons Christelijk publiek, voorbijgaan worden? Is het niet zaak, dat ook van Hervormde zijde, van de zijde der Gereformeerden vooral in de Hervormde kerk, aan Ds. Eigeman duidelijk te verstaan worde gegeven, dat hij waarlijk met zulke onbarmhartige praktijken hunne belangen, en die van de Hervormde kerk, niet bevordert?

Werd op die wijze geen smaad geworpen op den arbeid der Christelijke barmhartigheid? Wordt deze in de oogen der wereld geen bespottung, wanneer zij zoo beoelend wordt? Geen wonder dan ook, dat zich aanstonds reeds een stem hiertegen verhoort.

In de Dordrechtse Courant van 14 April las men n.l. het volgende:

Wij zoo beleeft zijn onderstaande gebeurtenis als ingezonden stuk in uw blad op te nemen. Gisteren werd uit het weeshuis „Bethel” ontslagen een achttienjarige jongen, genaamd David Gosker, en werkzaam bij mij.

Deze jongen is nog niet bekwaam genoeg zelfs een half weekgeld te verdienen. In al de jaren dat hij in bovengenoemd weeshuis verpleegd werd, is er geen aanmerking op zijn gedrag geweest.

Wat nu is de reden van zijn vroegtijdig ontslag? In het begin der vorige week werd hem, omdat hij verzocht had nog een paar jaren te wachten met het afleggen zijner belijdenis, de keuze gesteld: Direct belijdenis doen, of a.s. Maandag vertrekken.

Deze handeling is een bewijs, hoe sommigen zich van het uitschiet op minderjarigen ontdoen. Dank voor de plaatsing.

A. VAN DER GEGE.

Twee dagen daarna kon men in Bethel, Chr. Weekblad, de volgende zelfverdediging van Ds. Eigeman lezen:

Somm doen zich te dien opzichte nu en dan minder aangename dingen voor, die ons nopen, om strengelijk naar Gods Woord te handelen, hoe gaarne we anders ook een meer liefdelijke weg zouden zijn ingeslagen.

Bij voorbeeld. Toen het de tijd was, om nieuwe leden aan te nemen, verzette zich één der wezen, die we alleszins geschikt achtten, om geloofsbelijdenis af te leggen, daartegen, oitschoon we alle mogelijke bezwaren, die hij op zijn wijze daartegen inbracht, op zachtaardige, maar nochtans ernstige wijze uit den weg trachtten te ruimen; doch het slot was: hij wilde nu eenmaal niet aangenomen worden!

Nu bleef ons — vrij natuurlijk! — niets anders over, dan hem, na hem herhaaldelijk vermaand en gewaarschuwd te hebben, het Huis te doen verlaten; zijn wij van Godwege geroepen, om, vooral ook voor der wezen goddienstige opleiding te zorgen, dan hebben ze ons ook in deze, als machten, door God over hen gesteld, aan onze ordonnantie te onderwerpen, om Zijner wil.

In ons Bethel is iedere weze, vóór al godsdienstig gebied, verplicht, zijne gedragwijzen daarnaar in te richten, en zich niet eigenwijs, hoogmoedig of op ietwat socialistischen toon tegen onze heilige wenschen en verlangens te verzetten, hoe schoon het ook voor de oppervlakkige wereld klinkt, dat hij voor zijn gevoelens durft uitkomen; wij moeten weten wat we van den weze, op grond van Gods Woord, eischen, en hem antwoorden, dat hij het nog niet weet.

Men onthoude dit s.v.p., en begrijpe vóór al, dat hier geen sprake is van heerschzucht van de zijde der Regenten, maar van orde en regel; wat toch zou het worden, als de Regenten vragen gingen aan den weze: „Hoe verlangt gij het een of ander?”

Hier komt dimalt niet het minst eenige godsdienstige richting in aanmerking; liberaal en modern, die niet gewoon zijn, onbepaald te redeneeren, zullen ons dit van heeler harte toestemmen, terwijl de jongens of meisjes, die niet onderworpen zijn aan de bepalingen, die in hun eigen belang gemaakt zijn, daarvan op de eene of andere wijze de treurige gevolgen zullen ondervinden.

Men zegge nu niet: „Ja maar, in elk geval hebben we met wezen te doen!” Als dit zoo is — en het is zoo, — moeten de wezen — en vooral, die reeds den leeftijd van achttien jaar bereikt hebben, en dus geen kleine kinderen meer zijn — rekening houden met wat hun te wachten staat, als ze op godsdienstig of maatschappelijk gebied wijzer willen zijn dan hun opvoeders, en zich in hun verregaanden hoogmoed niet ophouden laten door zoogenoemd „godsdienstige” menschen, die ten slotte bewijzen, dat ze onbijbelsch, ja, ongodsdienstig zijn.

Ons dunkt, het qui s'exuse s'accuse is hier te zwak. Dit stuk is een doorlopende zelfaanklacht. Met een „vrij natuurlijk” wordt het eigen geweten op den mond geslagen. Met uitdrukkingen als „eigenwijs, hoogmoedig of op ietwat socialistischen toon” wordt op schandelijke wijze een blaam geworpen op een uitnemend jongeling, die zijn geweten niet wil verkrachten. „Onbekookt” heet iedere liberale of moderne, die aan zijn verantwoordelijkheid over deze tactiek van Ds. Eigeman op kalme en nette manier licht geeft. En van zijn broeders, die met hem den Christus belijden, maar niet met hem wenschen te buigen voor de Haagse Synode, maakt hij zich eenvoudig af, als van „s.g. godsdienstige menschen, die ten slotte bewijzen, dat ze onbijbelsch, ja, ongodsdienstig zijn”.

H. J. REUVE.

Dordrecht, 21 April '97.

Dat dit relaas pijnlijk aandoet, spreekt vanzelf, en dat de redeneering van Ds. Eigeman, op het stuk van beginsel, onverdedigbaar is, ziet ieder.

Hij zelf zal de eerste zijn, om dit te bekenen, zoodra hij zich de moeite gunst, om wat hij schreef over te lezen, en aan de beginselen der Belijdenis te toetsen.

Ongetwijfeld toch heeft een wees in een gesticht, aan zijn voogden dezelfde gehoorzaamheid te bewijzen, die hij, leefde zijn vader nog, aan dezen verschuldigd zou zijn. Daarover bestaat geen verschil.

Maar vraagt men nu, of een vader het recht zou hebben, tot zijn kind te zeggen: „Gij moet belijdenis doen,” dan springt het terstond in het oog, dat dit overschrijding van de vaderlijke macht zou zijn.

Belijdenis doen is belijden. En of men belijden kan, hangt niet af van wat anderen mij gebieden, maar van wat in mijn hart leeft en zich in mij dringt naar de lippen.

En overmits nu een vader geen hartenkenner is, en het niet in zijn macht heeft, een belijdenis in het hart van zijn kind te brengen, zal elk rechtgeaard vader in zulk een geval wel zijn kind dringen, vermanen en van Godwege bidden mogen om te belijden, maar dwang ten deze uitoefenen is aanranding van de conscientievrijheid, een zich aanmatigten als vader, wat alleen God toekomt.

Wel is een kind in zulk een geval verplicht, desgevraagd te zeggen, welke bezwaren en bedenkingen hij heeft, en kan de vader deze bezwaren wegen en keuren.

Maar ook al is het, dat de vader deze bezwaren voor niets acht, en ongerijmd oordeelt, ook zoo mag hij toch nooit anders dan overreding aanwenden, en, baat dit niet, dan moet hij zwichten.

Op het stuk van belijdenis is een iegelijk volkomen vrij, althans waar men, gelijk hier, te doen heeft, niet met een kind van 12 à 13 jaar, maar met een jongen man van omstreeks 18 jaar.

Hierover kan geen geschil bestaan. Toch zouden we niet gaarne Ds. Eigeman alleen voor het gebeurde aansprakelijk stellen.

Zijn verdediging van het gebeurde was stuitend, maar de hoofdschuld ligt ook hier bij de fatale weeshuizen.

In onze weeshuizen gold sinds lange jaren de vaste regel, dat de jongens en meisjes, in dat en dat jaar, moesten worden „aangenomen”, en die regel duldde geen uitzondering.

Sinds de laatste twintig jaren mag hierin eenige verbetering gekomen zijn, maar althans tot op dien tijd gold die regel overal, in alle weeshuizen, en ze gold als een wet van Perzen en Meden. Voor een persoonlijk eigen geestelijk leven is in een weeshuis geen plaats.

Dit hangt samen met het kazerneachtige leven in het weeshuis, en met de militaire orde die er heerscht.

Dat en dat jaar ging men, zoo eischte de regel, op de catechisatie. Als die jaren om waren, moest men er af. Een eenmaal aangenomen, nam men in het weeshuis een soort hooger rang in en genoot eenige privileges die de catechisanten misten.

Schrijver dezes heeft in het weeshuis te Amsterdam voor twintig jaren denzelfden strijd te strijden gehad. En ook toen bleek er niets aan te doen te zijn. Die wet, die regel gold nu eenmaal, en aan die regel moest een ieder zich onderwerpen.

Meer nog, we geven toe, dat in grotere weeshuizen feitelijk niet wel een andere regel practiceabel is, overmits, laat men de keuze vrij, de groote meerderheid niets aan de catechisatie doet, en niet uit gewetensbezwaar maar uit luiheid en onverschilligheid den dans ontspringt.

Juist dit echter is ons een reden te meer, waarom we zoo ernstig tegen alle weeshuis-idee gekant staan.

Alle weeshuis-inrichting op groote schaal vermoordt het teedere en heilige in de banden van routine, regel en militaire tucht.

De fout van Ds. Eigeman is dan ook hoofdzakelijk, dat hij, dit kwaad en de oorzaak van dit kwaad uit het oog verliezende, een verdediging van het gebeurde schreef op quasi-geestelijke gronden, die uiteraard geen oogenblik steek houden.

Nog op dit oogenblik weten we in het minst niet, welke bediening deze jongen tegen het afleggen van belijdenis had.

Indien de kerkelijke quaestie in het spel was, en hij neigende naar de Gereformeerde kerken, zich niet wilde laten dwingen om zich door stipulatie aan de Ned. Hervormde kerk te verbinden, rijst natuurlijk de geheel andere vraag, of de kinderen in dat weeshuis opgenomen vrij zijn in de keuze van hun kerk.

Indien niet, dan had hij er niet in moeten gaan, of ook, veranderde hij sinds van overtuiging, dan had hij het moeten verlaten.

Staat het weeshuis krachtens zijn statuten daarentegen op gemeene grondslag, zoodat de kinderen niet tot een bepaalde kerk behooven te behooren, dan rekent deze bijstandigheid natuurlijk niet mede, en was hij volkomen vrij, wilde hij belijdenis doen, het te doen, bij die kerk, die de liefde van zijn hart had.

Doch gelijk gezegd, dat punt kunnen we niet beoordeelen, overmits de statuten niet in ons bezit zijn, en we geen pertinente verklaring van den jongen man voor ons hebben.

Over het maandblad „Het Diakonaat” schrijft Prof. Lindeboom in de *Almanak* dit goede woord, waaraan we ter bevordering van de zaak gaarne ook in ons blad een plaats verleen.

Het Diakonaat is de titel van een „Maandblad, gewijd aan den arbeid der Dienende Liefde”, dat wordt uitgegeven „vanwege de Christelijke Vereniging voor de verpleging van lijdende en vallende zieken, te Haren”, onder redactie van den oudredacteur, den heer J. L. Zegers, Directeur der Inrichtingen van de Vereniging, te Heemstede; bij den uitgever F. W. Egeling te Amsterdam.

De prijs van dit Maandblad is niet hoog, f 1.00 per jaar. De eerste bladzijde van elk No. bevat de voorwaarden ter opnemng van kranten in de Inrichtingen der Vereniging en in onderscheidene andere Diakonaalinstellingen. Deze Vereniging is haar 16de jaar ingetreden, en haar Maandblad het

Gelijk zooveel was ook mij, van kindsaf, ingescherpt, dat „de wijsheid dezer wereld” dwaasheid is bij God; dat de „natuurlijke mensch” niet begrijpt

de dingen, die des Geestes Gods zijn, en dat we ons verstand „gevangen moeten leggen”.

Toen ik echter met de geschiedenis een weinig bekend werd, de geschiedenis der Christelijke leerstukken naging, eenig begrip kreeg van een Theologische Encyclopaedie, kenais maakte met de geschiedenis der wijsbegeerte, en iets meende te weten van de verschillende stelsels der groote denkers uit den ooden en nieuwen tijd en, in verband daarmede, van de richtingen in de theologie, vooral die van de middeleeuwen en van onzen tijd, toen begreep ik, dat die Schriftwoorden toch een andere betekenis hadden en een ander strekking, dan waarin zij, in de kringen der ongelcerden, meestal opgevat worden. Maar het ging mij onder alles naar het woord: die wetenschap vermeerdert, vermeerdert smart.

Want ik kon niet anders zien of, wat men nu het Calvinisme noemt, de geheele wereldbeschouwing der Gereformeerden, vond in de gansche Christenheid, geen enkel *verstandelijk* verdediger meer.

Het bestond nog wel, maar — als sekte, als wereldbeschouwing, die nitsluis in de kringen der ongelcerden en der geringe leden een kwajndel bestaan voortleepte. De aarde van het eigenlijke, wetenschappelijke leven lag buiten ons om, raakte althans ter nauwmoed onze voeten. En roeping scheen het mij toe, om buiten de legerplaats der aarde van Christus te dragen, gesterkt door het woord: heeft ook iemand van de oversten in Hem geloofd, of van de Farizeen?

Uit dezen gemoedstoestand verklaar ik voor mij zelve ook het wantrouwen, waarmee ik de geruchtmakende beweging in de Ned. Herv. kerk aanschouwde, die als echte, Gereformeerde zich aanmeldde. Ik hoorde van Evangelisten, die de stof hunner prediking geheel uit het Hooglied haalden en uit de Profetische boeken, en de menschen waardevol tegen de Remonstrantse leeringen onder de Afgescheidenen in omloop, en tegen de gevaarlijke prediking in onze kerken, tegen de sonde der Afgescheiden, en daarbij wezen op de noodzakelijkheid van het wezen op Sions vervallen nimen en over de verbrekinge Jozak. En ik dacht zoo, de menschen strejden voor een verloren zaak. Ze zijn een paar eeuwen te laat op de wereld gekomen, en schijnen te meenen, dat een kind der negentiende eeuw, aan bloedarmoede lijdende, genezen zal worden, als hij den pols van zijn overgrootvader aantrekt.

Maar Dr. Kuiper dan? Ja, Dr. Kuiper! Wat heb ik mij wel moe gepeinsd op de vraag: Wie is toch Dr. Kuiper, wat wil hij, wat zal hij? Er was zooveel in zijn schriften, dat mij aantrook, dat mij niet alleen schoon, maar onverderfbaar waar toescheen: en ook weder veel, dat mij veel eer afstootte, dat mij voorkwam te zijn een zich schikken, zelfs in taal en stijl, naar het volk, dat zoo gaarne tot de kinderens gekend wordt, maar toch wijzer zich acht dan al zijne leeraren. Het ging mij dikwerf, zooda de moderne dichters een leek taal zeggen: „als ik mijn oogten sluit, dan wij ik 't wel gelooven; maar als ik ze open doe, dan komt de twijfel weder boven.” Zelfs bij de oprichting der Virje Universiteit op Gereformeerden grondslag, of schoon ik de idee toetichte en den moed, die er zich in uitsprak bewonderde, kon ik de gedachte niet kwijt raken: wie bij Calvin blijft staan, maakt Rousseau onvermijdelijk.

En dan — die Doleantie! Wat was zij anders dan een *midelen* en nabootsen van wat de Contra remonstranten, in de 17e eeuw, ondernamen, maar met dit verschil, dat men toen doelede tegen de overheids-macht, en nu tegen de kerkbesturen, waaronder men geboren was en leefde, en wat zou zij anders uitwerken dan dat het aantal Protestantse kerkgenootschappen in Nederland niet één werd vermeerdert?

Ik begreep in die dagen nog niet, dat Dr. Kuiper niet bij Calvin bleef staan, maar van Calvin *afging*. Uitging van de eenige, onveranderlijke en onveranderlijke beginselen, die de groote Hervormer in de 16e eeuw, uit Gods Woord, aan het licht bracht, en dat Dr. Kuiper niet was copieerder van Calvin, maar regenerator van het Calvinisme, van geheel de Gereformeerde levensbeschouwing, waarvan de reformatie der kerk slechts een deel, zij het ook een belangrijk deel, uitmaakt. Dat die wedergeboorte van het Calvinisme het geheele leven omvat, allereerst het wetenschappelijk leven van den modernen tijd raakt, en dat juist op dit gebied de strijd moet gestreden, om verder die eeuwige beginselen, in Gods Woord nedergelegd en geopenbaard, in hare toepasselijkheid voor de dischen, de noden en behoeften van den modernen tijd, aan te toonen en te handhaven, tegenover den algemeensten tijdgeest en de veelvuldige tegenspraak.

En ook begreep ik toen nog niet, dat er een termin was, waarop Scheiding en Doleantie elkander konden ontmoeten en tot eenheid komen in de hoogere en toch zoo eenvoudige gedachte, die niet gerocht behoeft te worden, maar reeds voor eeuwen gegeven was in de Belijdenis en Kerkenoording der Nederlandsche Gereformeerde kerken.

En evenmin begreep ik de noodzakelijkheid der wedergeboorte van onze Theologische School en van geheel de opleiding tot het predikamt, in verband met alles wat onze tijd vordert, en hoe ook dit in verband stond met de groote, alles beheerschende gedachte, dat God, ook op het gebied der wetenschap, tot zijn eere kome, en dat ook daar gelden de ordonnantie Gods en geen menscheijke insichien.

Of ik dat alles dan nu begrijp? Een weinig, zou ik zeggen.

Een weinig geloof ik nu te begrijpen, waarom God de Heere, uit ons midden, een man als Dr. Kuiper verzocht heeft, en waarom Hij een reeks van jeugdige ambtgenooten vol geestdrift voor het leven, zoals het thans is, heeft geroepen en aangeford en toegerust, om te strijden voor het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd.

Zie, mijn vriend, als ik het naderend einde van mijn ambtelijk leven vergelijk met het begin, dan grijpt menigmaal verbazing mij aan, over wat ik heb zien worden en vergaan. Maar bovenal is dan in mijn hart een behoeft om te aanbidden, met schaanthe over kleingeloof en twijfelmoedigheid. Dan zegt ook in mij een stem: onze God is wonderlijk van raad en machtig van daad; Hij doet groote dingen die men niet doorgrengen, wonderen, die men niet tellen kan!

Ik had u iets willen schrijven over de belangrijke studie van *M. J. Jansen*, en in plaats van dat ben ik aan de prang geknakt over mijzelf. Nu dat eenmaal niet is, blijve het zoo. De kopie moet naar de drukker, en de volgende week zal ge, naar ik hoop, eenig verband kunnen vinden tusschen wat ik nu schreef en dan wensch te zeggen.

Het Calvinisme heeft niet alleen een toekomst, maar onder de Nederlandsche orthodoxen de toekomst.

Al het overige brokkelt af en versmelt.

Teboven heeft men, en teboven zal het ten einde toe blijven, omdat het Calvinisme den meesten te machtig is, maar juist omdat het zoo machtig is, veroveret het de geesten en laat ze niet weer los.

Over het maandblad „Het Diakonaat” schrijft Prof. Lindeboom in de *Almanak* dit goede woord, waaraan we ter bevordering van de zaak gaarne ook in ons blad een plaats verleen.

Het Diakonaat is de titel van een „Maandblad, gewijd aan den arbeid der Dienende Liefde”, dat wordt uitgegeven „vanwege de Christelijke Vereniging voor de verpleging van lijdende en vallende zieken, te Haren”, onder redactie van den oudredacteur, den heer J. L. Zegers, Directeur der Inrichtingen van de Vereniging, te Heemstede; bij den uitgever F. W. Egeling te Amsterdam.

De prijs van dit Maandblad is niet hoog, f 1.00 per jaar. De eerste bladzijde van elk No. bevat de voorwaarden ter opnemng van kranten in de Inrichtingen der Vereniging en in onderscheidene andere Diakonaalinstellingen. Deze Vereniging is haar 16de jaar ingetreden, en haar Maandblad het

Gelijk zooveel was ook mij, van kindsaf, ingescherpt, dat „de wijsheid dezer wereld” dwaasheid is bij God; dat de „natuurlijke mensch” niet begrijpt

de dingen, die des Geestes Gods zijn, en dat we ons verstand „gevangen moeten leggen”.

Toen ik echter met de geschiedenis een weinig bekend werd, de geschiedenis der Christelijke leerstukken naging, eenig begrip kreeg van een Theologische Encyclopaedie, kenais maakte met de geschiedenis der wijsbegeerte, en iets meende te weten van de verschillende stelsels der groote denkers uit den ooden en nieuwen tijd en, in verband daarmede, van de richtingen in de theologie, vooral die van de middeleeuwen en van onzen tijd, toen begreep ik, dat die Schriftwoorden toch een andere betekenis hadden en een ander strekking, dan waarin zij, in de kringen der ongelcerden, meestal opgevat worden. Maar het ging mij onder alles naar het woord: die wetenschap vermeerdert, vermeerdert smart.

Want ik kon niet anders zien of, wat men nu het Calvinisme noemt, de geheele wereldbeschouwing der Gereformeerden, vond in de gansche Christenheid, geen enkel *verstandelijk* verdediger meer.

Het bestond nog wel, maar — als sekte, als wereldbeschouwing, die nitsluis in de kringen der ongelcerden en der geringe leden een kwajndel bestaan voortleepte. De aarde van het eigenlijke, wetenschappelijke leven lag buiten ons om, raakte althans ter nauwmoed onze voeten. En roeping scheen het mij toe, om buiten de legerplaats der aarde van Christus te dragen, gesterkt door het woord: heeft ook iemand van de oversten in Hem geloofd, of van de Farizeen?

Uit dezen gemoedstoestand verklaar ik voor mij zelve ook het wantrouwen, waarmee ik de geruchtmakende beweging in de Ned. Herv. kerk aanschouwde, die als echte, Gereformeerde zich aanmeldde. Ik hoorde van Evangelisten, die de stof hunner prediking geheel uit het Hooglied haalden en uit de Profetische boeken, en de menschen waardevol tegen de Remonstrantse leeringen onder de Afgescheidenen in omloop, en tegen de gevaarlijke prediking in onze kerken, tegen de sonde der Afgescheiden, en daarbij wezen op de noodzakelijkheid van het wezen op Sions vervallen nimen en over de verbrekinge Jozak. En ik dacht zoo, de menschen strejden voor een verloren zaak. Ze zijn een paar eeuwen te laat op de wereld